ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

DOI: http://doi.org/10.37734/2409-6873-2019-4-6 УДК 336.1-5.037.8

АНАЛІЗ СТІЙКОСТІ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

О. В. ТИМОШЕНКО, кандидат економічних наук, доцент;
Т. П. ГУДЗЬ, доктор економічних наук, доцент
(Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»)

Анотація. Метою *статті є ідентифікація ризиків стійкості державних фінансів за сучасних макроекономічних дисбалансів в Україні та визначення фіскальних імперативів щодо зменшення їх вразливості, обумовленої дефіцитом бюджету й рівнем державного боргу. Адже державні фінанси відіграють важливу роль у забезпеченні економічного зростання, підтримці підприємницької діяльності, регулюванні економіки, розв'язанні соціальних проблем, створенні належних умов для розвитку регіонів.* ***Методика дослідження.*** *Досягнення поставленої мети базується на таких методах дослідження: діалектичному підході, індукції та дедукції, аналізі та синтезі, комплексному підході, логічному підході, вертикальному та горизонтальному аналізі, аналізі тенденцій, графічному методі.* ***Результати.*** *Проведено поглиблений аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку державних фінансів України. Виявлено основні загрози стійкості державних фінансів України: зниження загального рівня розвитку економіки країни, критично високий рівень державного боргу, погіршення фіскальної спроможності держави, істотне боргове навантаження на державний бюджет, валютні ризики, спекулятивна облікова ставка. Визначено фіскальні імперативи щодо зменшення вразливості державних фінансів до негативного впливу факторів. Отримали розвиток теоретичні та практичні засади забезпечення стійкості державних фінансів.* ***Практична значущість результатів дослідження.*** *Доведено, що внаслідок сукупного впливу визначених факторів наростає незбалансованість бюджету, яка призводить до розширення зовнішньої заборгованості держави. Перевищення параметрів боргової залежності безпечних рівнів на фоні зростання валютних ризиків і погіршення фінансового стану банківського та реального секторів в умовах постійної нестачі фінансових ресурсів створюють критично високу загрозу для державних фінансів і провадження економічних реформ в Україні.*

Ключові слова: *державні фінанси, державний борг, зовнішній борг, державний бюджет, дефіцит бюджету, боргове навантаження, міжнародні резерви.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Державні фінанси відіграють важливу роль у забезпеченні економічного зростання, підтримці підприємницької діяльності, регулюванні економіки, розв'язанні соціальних проблем, створенні необхідних умов для розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Для виконання вищезазначеного державні фінанси повинні мати достатню й оптимальну ресурсну базу. При цьому важливого значення набувають питання прогнозованого їх розвитку та недопущення розбалансування внаслідок проведення невиваженої фінансової політики.

Проте, останніми роками під дією об'єктивних економічних наслідків фінансово-економічної кризи та політичних протистоянь усередині країни стан державних фінансів України стабільно погіршується, а ефективність фіскальних механізмів знижується. Без виявлення факторів, що створюють ризики стійкості державних фінансів, неможливо розробити дієвої програми заходів щодо підвищення ефективності функціонування системи державних фінансів [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Світова економічна наука останніми роками проблемам забезпечення стійкості державних фінансів приділяє істотну увагу. Їх вирішення спрямоване на досягнення більш сприятливої фіскальної позиції з метою запровадження механізмів обмеження боргового коригування і стримування бюджетного дефіциту як імперативної умови забезпечення стійкості. Різні аспекти стійкості державних фінансів ґрунтовно досліджувались у наукових роботах таких учених, як Р. Арганофф [1], В. Базилевич [2], В. Кудряшов [3], І. Луніна [12], В. Опарін [5], О. Рожко [11], І. Уманський [13], І. Федорович [14] та ін.

Загалом, провідними вітчизняними та іноземними вченими зроблено значний внесок у розробку цієї проблеми. Разом із тим новітнього висвітлення потребують сучасні умови забезпечення стійкості державних фінансів в Україні.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є ідентифікація ризиків стійкості державних фінансів за сучасних макроекономічних дисбалансів в Україні та визначення фіскальних імперативів щодо зменшення її вразливості, обумовленої дефіцитом бюджету й рівнем державного боргу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Передумови для зниження стійкості державних фінансів України формувались протягом тривалого періоду. Проте, якщо до 2014 р. причини зростання ризиків у сфері державних фінансів були пов'язані із хронічним дефіцитом зведеного та державного бюджету, то із 2014 р. основним дестабілізатором є військова агресія на сході країни, що спровокувала часткову втрату територій, погіршення інвестиційної привабливості та втечу капіталу з України.

Отже, за результатами проведеного аналізу виявлено наступне. По-перше, істотний вплив на стійкість державних фінансів країни має загальний рівень розвитку економіки, що вимірюється за показником номінального ВВП на одну особу за паритетом купівельної спроможності (ПКС) (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка ВВП на одну особу за ПКС України та груп країн Європи
[складено на основі [6, 10]

Роки	ВВП на душу населення за ПКС, current international $				
	Україна	Польща	Єврозона*	ЦСЄ і Балтика**	ЄС
2005	6 452	13 896	30 106	14 290	27 505
2006	7 184	15 144	32 522	15 884	29 757
2007	8 006	16 785	34 411	17 710	31 531
2008	8 396	18 310	35 747	19 612	32 958
2009	7 240	19 243	34 844	19 611	32 162
2010	7 666	21 069	35 842	20 728	33 260
2011	8 282	22 851	37 434	22 151	34 720
2012	8 475	23 833	37 810	22 956	35 279
2013	8 630	24 719	38 992	23 974	36 492

Продовження табл. 1

Роки	ВВП на душу населення за ПКС, current international $				
	Україна	Польща	Єврозона*	ЦСЄ і Балтика**	ЄС
2014	8 667	25 602	39 922	24 956	37 503
2015	7 949	26 595	40 865	25 842	38 457
2016	8 270	27 383	42 081	26 867	39 625
2017	8 667	29 026	43 637	28 681	41 126
2018	9 233	31 343	44 697	32 007	43 109

*19 країн Європейського Союзу.

**Болгарія, Чеська Республіка, Кіпр, Естонія, Угорщина, Литва, Латвія, Румунія, Польща, Словенія, Словаччина.

ВВП на одну особу за ПКС в Україні до 2008 р. мало тенденцію до зростання, проте у 2009 р. під впливом світової фінансово-економічної кризи призупиняється. Після незначного піднесення у 2010–2014 рр., коли значення цього показника коливалося в межах 8,3-8,6 тис. дол. США, настає його падіння, що пов'язано з військовими діями на сході України. Відновлення динаміки зростання ВВП (ПКС) в Україні є характерним із 2016 р.

Загалом рівень ВВП на одну особу за ПКС в Україні значно нижче рівня східноєвропейських країн, у яких цей показник перевищує вітчизняний у 4,8 раза. Основним фактором, що послаблює стійкість державних фінансів України порівняно зі східноєвропейськими країнами, є низький рівень економічного розвитку.

По-друге, важливе значення для оцінки стійкості державних фінансів має показник боргової залежності Уряду країни (співвідношення державного та гарантованого боргу до ВВП). Ураховуючи, що припустимий рівень боргової залежності для країн із ринками, що формуються, – 30 % ВВП, в Україні цей показник протягом 2010–2013 рр. коливався в межах 34,7-40,3 %, а у 2016 р. зріс до 81 % і у 1,4 раза перевищив критичний рівень, установлений Маастрихтською угодою й Бюджетним кодексом України (60 %) (рис. 1).

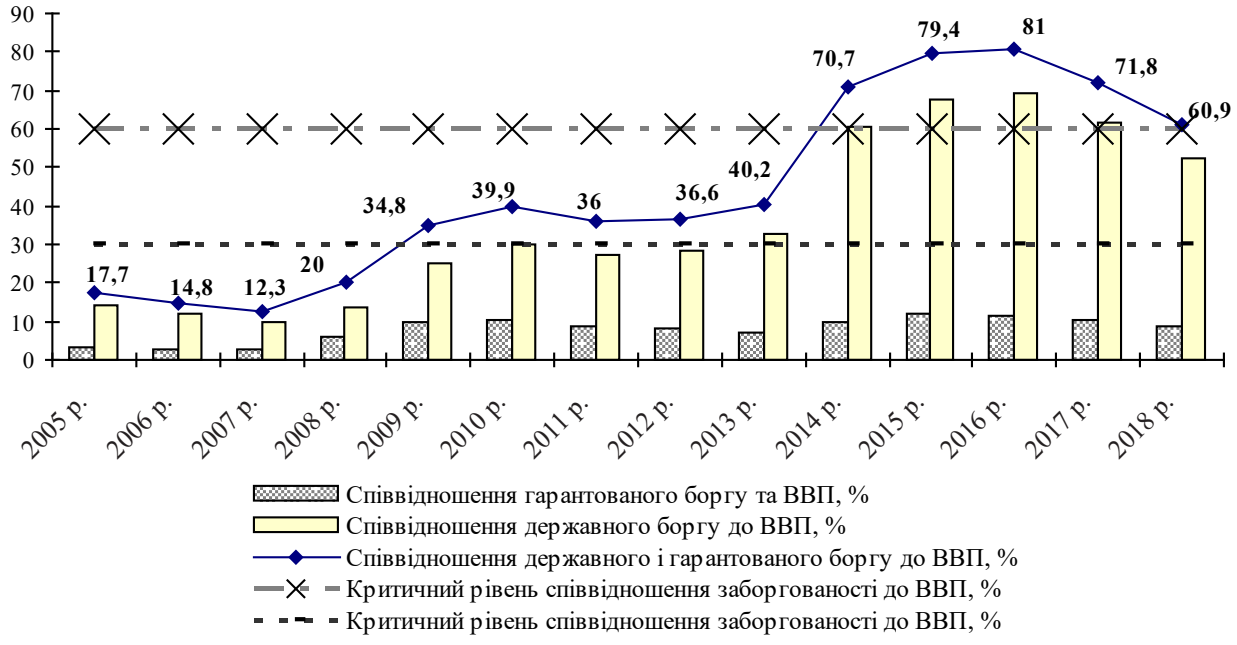

Рис. 1. Співвідношення державного та гарантованого державою боргу до ВВП, %
[складено на основі [6–8]

Тож позитивним моментом є наближення у 2018 р. державного боргу відносно до ВВП до критичного рівня, рекомендованого Європейським Союзом, що свідчить про відносне зниження рівня ризиків у межах поточної структури державного боргу України. Досягти цього вдалося завдяки реструктуризації частини боргу у 2015 р., проведенню структурних реформ і відновленню зростання економіки країни в останній звітний період.

Проте варто акцентувати увагу, що, незважаючи на позитивні зрушення щодо боргового навантаження України відносно ВВП, його рівень залишається одним із найвищих показників у Східній Європі. У наших сусідів Білорусі та Польщі державний борг був на рівні 50 % від ВВП, а в Румунії – нижче 40 %. Водночас у таких розвинених країн, як США і Японія, співвідношення державного боргу до розміру економіки значно вище, ніж в Україні (табл. 2).

Таблиця 2

Країни з найбільшим та найменшим державним боргом відносно до ВВП, %
[складено на основі [8, 10]

ТОП-10 країн із найбільшим державним боргом відносно ВВП, %		ТОП-10 країн із найменшим державним боргом відносно ВВП, %	
США	99,5	Індонезія	31,4
Бельгія	105,7	Болгарія	29,0
Кіпр	107,1	Ірак	28,6
Бутан	108,0	Мікронезія	25,6
Сінгапур	117,2	Люксембург	20,8
Ямайка	122,8	Швейцарія	19,8
Португалія	130,1	Казахстан	16,8
Італія	132,0	Російська Федерація	14,2
Греція	180,8	Естонія	9,4
Японія	230,0	Соломонові острови	7,1

По-третє, граничний припустимий рівень (30 % ВВП) протягом 2005–2014 рр. перевищував і показник співвідношення витрат зведеного бюджету та ВВП, що також не сприяє зміцненню державних фінансів в Україні (рис. 2).

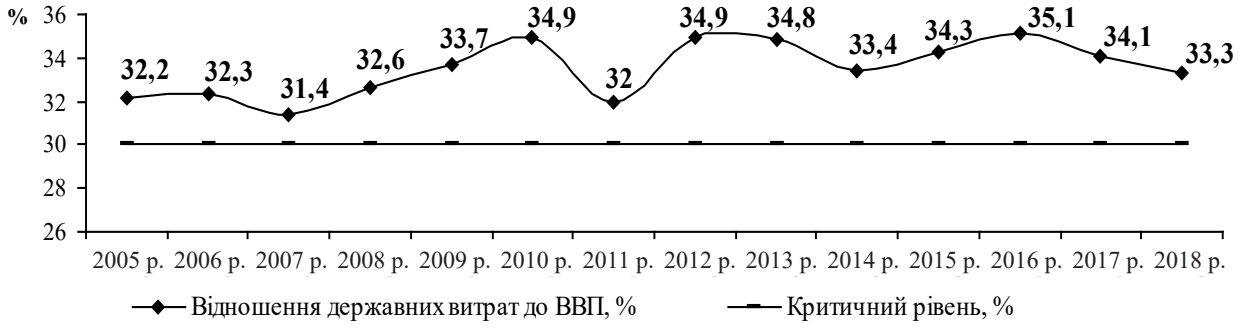

Рис. 2. Відношення державних витрат до ВВП за 2005–2018 рр., %
[складено на основі [6, 7, 9]

По-четверте, варто зауважити, що зростання боргової залежності Уряду України спричинило послаблення фіскальної спроможності держави. Зокрема, відношення обсягу сукупного державного боргу до доходів державного бюджету країни зросло із 2005 р. до 2018 р. у 3,2 раза. Варто відмітити, що із 2009 р. значення цього показника суттєво перевищує максимально припустиме значення для країн із ринками, що формуються 100 % (рис. 3).

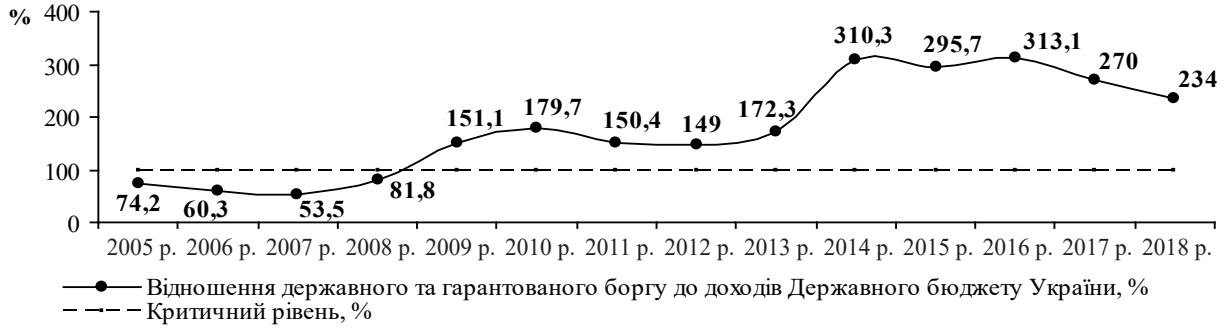

Рис. 3. Співвідношення сукупного державного боргу та доходів Державного бюджету України за 2005–2018 рр., % [складено на основі [6, 7, 8]

По-п'яте, негативним наслідком швидкого зростання державного боргу України в поєднанні із високою вартістю взятих запозичень є збільшення витрат на його погашення й обслуговування. У 2018 р. такі витрати становили 349,9 млрд грн, або 37,7 % доходів та 35,5 % витрат державного бюджету. Співвідношення витрат на обслуговування державного боргу та доходів Державного бюджету України перевищує критичний поріг (7 %), починаючи із 2011 р., а у 2014 р. воно перевищило цей рівень майже вдвічі (13,8 %). Із 2016 року спостерігаємо позитивну тенденцію відношення витрат на обслуговування державного боргу (з урахуванням гарантованого) до доходів державного бюджету (рис. 4).

Рис. 4. Співвідношення платежів з обслуговування державного боргу та доходів Державного бюджету України за 2005–2018 рр., % [складено на основі [6, 7, 9]

По-шосте, на стійкість державних фінансів України суттєво впливають фактори, що створюють валютні ризики. Насамперед, це надмірна частка запозичень в іноземній валюті у структурі державного боргу країни (рис. 5).

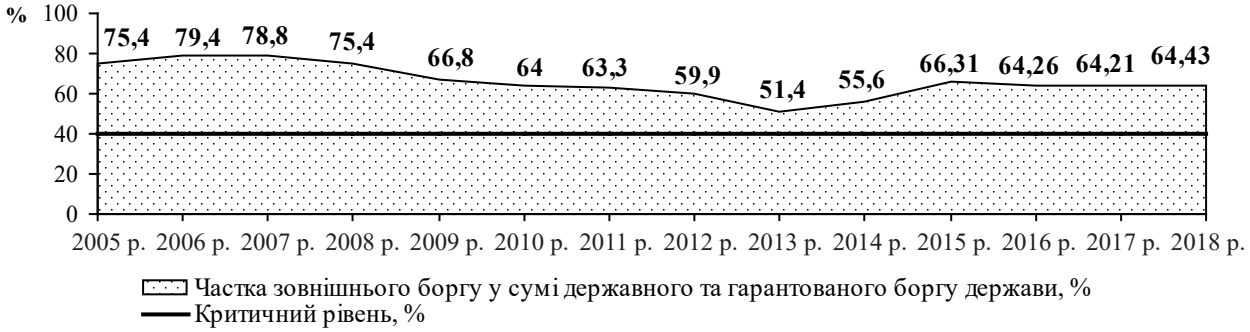

Рис. 5. Питома вага зовнішнього державного боргу в загальній сумі державного та гарантованого боргу України за 2005–2018 рр., % [складено на основі [7, 8]

На початок 2019 р. частка боргу в іноземній валюті в загальній сумі державного боргу України становить 64,43 %, що у 1,6 раза перевищує критичне значення показника за методикою МВФ (40 %) для країн із ринками, які формуються. Характерним є те, що суттєва частка запозичень в іноземній валюті здійснювалась в останні роки саме на внутрішньому ринку. Так, на кінець 2018 р. відповідні зобов'язання становили майже 14 % внутрішнього державного боргу України. При цьому варто відмітити, що розміщення на внутрішньому ринку країни державних позик в іноземній валюті з доходністю, яка перевищує рівень процентних ставок за банківськими депозитами, посилила вразливість державних фінансів до валютних ризиків.

Проте основною причиною формування валютних ризиків для державних фінансів України є саме обтяженість країни зовнішніми боргами. Варто звернути увагу, що найбільший темп приросту державного та гарантованого державою боргу в Україні спостерігався у 2014 р. (88,37 %), при цьому якщо приріст державного боргу загалом становить 97,2 %, то державного зовнішнього боргу – 117,68 %. Проте у 2016 р. відбулося вповільнення зростання державного боргу, одним із чинників чого було проведення реструктуризації заборгованості країни перед зовнішніми приватними кредиторами.

Варто зазначити, що внаслідок низьких рейтингів та обмеження виходу України на фінансові ринки, в останні роки здійснювались переважно валютні запозичення від міжнародних фінансових організацій, що посилює залежність держави від міжнародних кредиторів. Крім цього, збільшення питомої ваги державного боргу, номінованого в іноземній валюті, з одного боку, зумовлює збільшення валютних витрат Уряду країни з обслуговування боргових зобов'язань, з іншого боку – для вітчизняних фінансових ринків створює загрозу ще більшого скорочення валютної пропозиції та подальшої девальвації гривні.

Так, зовнішні запозичення на початок 2019 року становлять 50,5 млрд дол., що у 2,4 раза більше поточного рівня валютних запасів країни [8]. До суми зовнішнього державного боргу входить 9,6 млрд дол. гарантованого державою боргу, а решта – це прямий борг України, що включає в себе:

– єврооблігації, або, як їх ще називають, облігації зовнішньої державної позики (близько 17,5 млрд дол. «російських» єврооблігацій, із яких на суму 3,0 млрд дол. Україна оголосила дефолт);
– позики в міжнародних фінансових організаціях на суму 16,6 млрд дол. включно з єврооблігаціями, розміщеними під гарантії США;
– інша заборгованість на суму 3,5 млрд дол.;
– внутрішні запозичення в іноземній валюті, тобто валютні облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) на суму 3,3 млрд дол. [8].

Цікавим є і той факт, що рівень зовнішнього державного боргу на душу населення в Україні стабільно перевищує визначений критичний рівень (200 дол. США на особу), а у 2018 р. його значення збільшилося до 1 196,7 дол. США, тобто у 6 разів вище за критичну межу (табл. 3).

Рівень зовнішньої боргової залежності країни є непомірним також за показником співвідношення валового зовнішнього боргу та обсягу експорту товарів і послуг, що із 2015 р. і донині перевищує встановлений безпечний рівень (70 %).

Таблиця 3

Зовнішній державний борг України на душу на селення та його відношення до експорту країни за 2009–2018 роки, станом на кінець року

[складено на основі [6–8]

Показник	Роки										Темп приросту 2018 р. до 2009 р.
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Кількість населення,млн осіб	46,1	46,0	45,6	45,6	45,4	42,9	42,9	42,8	42,4	42,2	-8,0
Зовнішній державний борг, млрд дол. США	26,5	34,8	37,5	38,6	37,5	38,8	43,4	45,6	49,0	50,5	у 1,9 рази
Зовнішній державний борг на душу населення, дол. США	574,8	756,5	822,4	846,5	826,0	904,4	1 011,6	1 065,4	11 55,7	1 196,7	у 2 рази
Експорт, млрд дол. США	49,3	63,2	82,1	82,3	78,1	65,4	46,6	44,9	52,3	59,2	у 1,2 рази
Співвідношення зовнішнього державного боргу до експорту, %	53,7	55,1	30,2	31,7	35,7	47,1	73,8	80,4	73,6	85,3	у 1,6 рази

Слід зазначити, що не всі валютні запозичення лежать на плечах уряду України. Приблизно 6,8 млрд дол. – це борг Національного банку України перед Міжнародним валютним фондом, який не спричиняє безпосереднього впливу на бюджет, тому що при його погашенні гроші будуть вилучені із золотовалютних резервів. Проте зниження рівня резервів створює ризик для збереження фінансової стабільності країни (рис. 6).

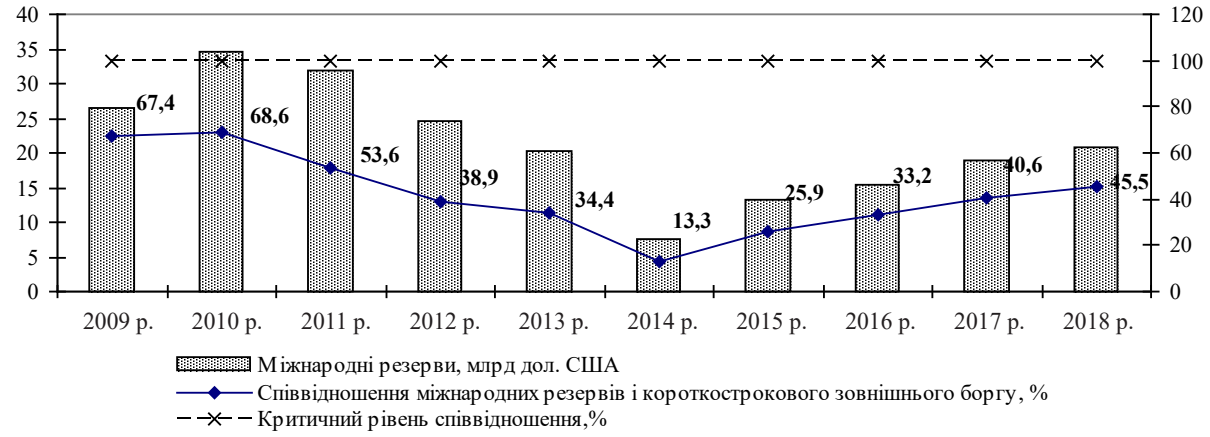

Рис. 6. Показники міжнародних резервів України
[складено на основі [8]

За даними рис. 6 необхідно відмітити, що у звітному 2018 р. базові показники адекватності міжнародних резервів перебувають на незадовільному рівні, хоча й дещо покращилися порівняно з попередніми роками. Співвідношення міжнародних резервів і короткострокового зовнішнього боргу підвищилося із 13,3 % у 2014 р. до 45,5,9 % у 2018 р. за гранично допустимого значення у 100 % (критерій Грінспена).

По-сьоме, валютні ризики для державних фінансів країни підвищуються також через високий рівень відкритості економіки. Питома вага експорту товарів і послуг у ВВП за період аналізу коливається в межах 42-55 %, що свідчить про критичну залежність економіки України від зовнішньоторговельної кон'юнктури, погіршення якої, у свою чергу, негативно впливає на стійкість її державних фінансів (рис. 7).

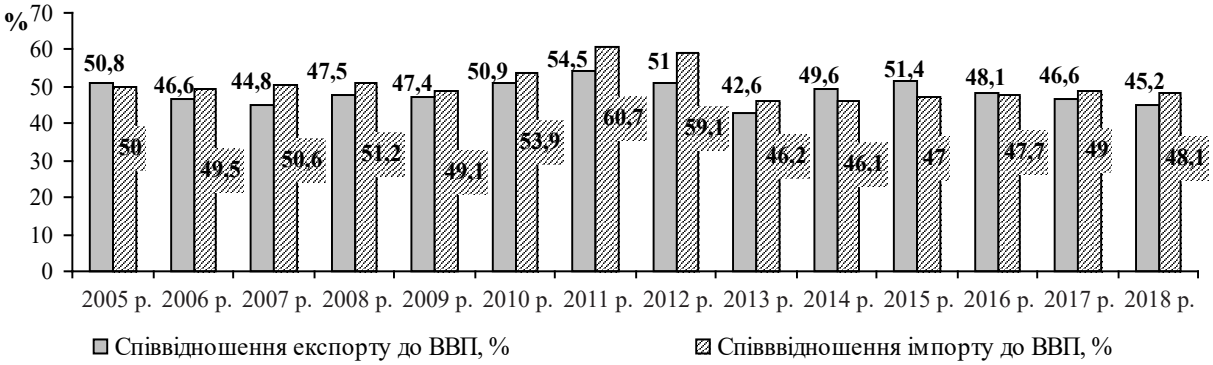

Рис. 7. Співвідношення експорту та імпорту України до ВВП, %
[складено на основі [6]

Суттєву загрозу для стійкості державних фінансів також становить від'ємне значення відношення сальдо поточного рахунку платіжного балансу до ВВП України. Так, якщо у 2005 р. воно було додатним (2,9 %), то у 2018 р. його значення також становить 2,9 %, проте воно є від'ємним. Окрім 2005 року, позитивне значення сальдо поточного рахунку платіжного балансу мали лише у 2014–2016 рр.

По-восьме, значне місце за значимістю впливу на стійкість державних фінансів України також мають фактори, що пов'язані з по-

слабленням банківського сектору у зв'язку з невиваженою грошово-кредитною політикою Національного банку України, зростанням проблемної заборгованості у кредитних портфелях банків. У попередні роки в Україні банкрутство банків продукувало, з одного боку, ризики додаткових витрат коштів державного бюджету на підтримку банківських установ та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, з іншого боку, ризики недоотримання податкових надходжень від суб'єктів економіки, що понесли збитки від неповернення коштів із банківських рахунків, відносно яких було прийнято рішення про введення тимчасової адміністрації або ліквідації.

Ситуація в банківському секторі на кінець 2018 року має позитивні зміни. Так, на сьогодні в Україні діє 77 платоспроможних банків (на кінець 2015 року їх кількість становила 117) (табл. 4).

Таблиця 4

Кількість банківських установ в Україні (станом на кінець року)
[складено на основі [8]

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Платоспроможні банківські установи, од.	117	96	82	77
Відхилення (+,-) до попереднього року, од.	-30	-21	-14	-5
Державні банківські установи, од.	7	6	5	5
Відхилення (+,-) до попереднього року, од.	0	-1	-1	0
Іноземні банківські установи, од.	25	25	23	21
Відхилення (+,-) до попереднього року, од.	0	0	-2	-2
Приватні банківські установи, од.	85	65	54	51
Відхилення (+,-) до попереднього року, од.	-30	-20	-11	-2
Неплатоспроможні банківські установи, од.	3	4	2	1
Відхилення (+,-) до попереднього року, од.	-13	1	-2	0

Незважаючи на скорочення кількості діючих банків, загалом по системі збережено прибутковість. Зростання ефективності банківництва в Україні характеризується як інтенсивне. Найменша кількість банків у 2018 р. за останні чотири роки забезпечила найвищий прибуток у сумі 21,7 млрд грн за рентабельності капіталу на рівні 14,3 %. Утім, баланси банків обтяжені непрацюючими активами. Частка проблемної заборгованості перевищує 50 % кредитного портфеля банківської системи, сформованого у сфері корпоративного сектору. Щодо населення, ситуація не набагато краща. Станом на 01.01.2019 р. було 46 % непрацюючих активів від суми кредитів, виданих банками домогосподарствам [8].

Крім того, існує ще одна група факторів, що негативно впливає на стійкість державних фінансів, – це фактори, які пов'язані з погіршенням фінансового стану підприємств реального сектору. Зокрема, зростає рівень боргової залежності цих підприємств, що, у свою чергу, впливатиме на невиконання ними зобов'язань перед бюджетом. Серед основних причин погіршення фінансового стану підприємств реального сектору розглядаємо збитковість та перевищення темпів зростання обсягів їх зобов'язань порівняно з темпами збільшення власного капіталу.

Загалом варто також урахувати, що вищерозглянуті ризики стійкості сектору державних фінансів посилилися внаслідок анексії АР Крим та війни на сході України. Тож збереження сьогодні зовнішньої військової загрози не дає підстав для оптимістичних прогнозів щодо забезпечення найближчим часом стійкості державних фінансів країни.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Результати моніторингу стійкості державних фінансів дозволяють зробити висновок про ряд негативних тенденцій і явищ у цій сфері. Незважаючи на відносну стабілізацію валютного курсу, в Україні спостерігаються: критичний рівень зовнішньоборгового навантаження; висока облікова ставка; низький рівень міжнародної ліквідності країни (обсяг міжнародних резервів на кінець року становив 45,5 % короткострокового боргу); високі потреби в зовнішньому фінансуванні для рефінансування виплат за зовнішнім суверенним боргом; тривалий та зростаючий дефіцит торговельного балансу й поточного рахунку платіжного балансу за домінування боргового характеру їх фінансування.

Факторами ризику для утримання стійкості державних фінансів виступають: можливий зрив програми співробітництва МВФ і неотримання планових обсягів зовнішнього фінансування;

збільшення дефіциту поточного рахунку платіжного балансу; зменшення припливу іноземного приватного капіталу; зовнішні політичні й економічні шоки, які створюватимуть загрози для макроекономічної стабільності та підтримання довіри до національної валюти. Отже, у таких умовах важливого значення набувають збалансована макроекономічна політика держави та проведення дієвих інституційних та економічних реформ, спрямованих на покращення бізнес-клімату й розвиток вітчизняної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арганофф Р. Державні фінанси в розвинених та перехідних країнах : пер. з англ. / Арганофф Р. – Київ : К.І.С., 2016. – 400 с.
2. Базилевич В. Д. Державні фінанси : навч. посіб. / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик. – 2-ге вид. допов. і перероб. – Київ : Атіка, 2002. – 368 с.
3. Кудряшов В. П. Стійкість державних фінансів / В. П. Кудряшов // Економіка України. – 2015. – № 10. – С. 54–67.
4. Моніторинг факторів, що створюють ризики стійкості державних фінансів України : науково-аналітична доповідь НАН України. Київ : ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України», 2015. – 13 с.
5. Опарін В. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти) : монографія / В. Опарін. – Київ : КНЕУ, 2005. – 91 с.
6. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: http:// www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 15.10.2019).
7. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. URL: http:// www.minfin.gov.ua (дата звернення: 15.10.2019).
8. Офіційний веб-сайт Національного банку України. URL: http://www.bank. gov.ua/ control/uk/publish/category (дата звернення: 15.10.2019).
9. Офіційний веб-сайт Рахункової Палати України. URL: https://rp.gov.ua/ Activity/ Reports/ (дата звернення: 15.10.2019).
10. Official site of the World Bank. URL https:// data.worldbank.org/indicator/ FM.LBL. BMNY.GD.ZS?view=chart (date reviewed: 15.10.2019).
11. Рожко О. Д. Державні фінанси України: детермінанти та пріоритети розвитку : монографія / О. Д. Рожко. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. – 360 с.
12. Розвиток державних фінансів України в умовах глобалізації : кол. моногр. / [І. О. Луніна, О. О. Булана, Н. Б. Фролова та ін.] ; за ред. д. е. н. І. О. Луніної ; НАН України –Київ : ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України», 2014. – 296 с.
13. Уманський І. І. Стійкість державних фінансів в умовах євроінтеграційних процесів / І. І. Уманський // Фінанси України. – 2015. – № 1. – С. 9–28.
14. Федорович І. М. Економічна оцінка боргової стійкості України / І. М. Федорович // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. : Економіка. – 2016. – Вип. 25. – С. 146–151.

REFERENCES

1. Arhanoff, R. (2016). Derzhavni finansy v rozvynenykh ta perekhidnykh krainakh *[Public finances in developed and transitional countries]* ; per. z anhl. Kyiv : K.I.S. [in Ukrainian].
2. Bazylevych, V. D., Balastryk, L. O. (2002). Derzhavni finansy [Public finances] : navch. Posibnyk (2-d, ed., rev.). Kyiv : Atika [in Ukrainian].
3. Kudriashov, V. P. (2015). Stiikist derzhavnykh finansiv [Sustainability of public finances]. *Ekonomika Ukrainy – Ukraine economy*, 10, 54–67 [in Ukrainian].
4. Monitorynh faktoriv, shcho stvoriuiut ryzyky stiikosti derzhavnykh finansiv Ukrainy *[Monitoring the factors that create risks to the sustainability of Ukraine public finances]* : naukovo-analitychna dopovid NAN Ukrainy. DU “In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrainy”. Kyiv [in Ukrainian].
5. Oparin, V. (2005). Finansova systema Ukrainy (teoretyko-metodolohichni aspekty) *[The financial system of Ukraine (theoretical and methodological aspects)]* : monohrafiia. Kyiv : KNEU [in Ukrainian].
6. Ofitsiinyi veb-sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [The official website of Ukraine State Statistics Service]. URL: http:// www.ukrstat.gov.ua (data zvernennia: 15.10.2019) [in Ukrainian].

7. Ofitsiynyi veb-sait Ministerstva finansiv Ukrainy [The official website of Ukraine Finance Ministry]. URL: http:// www.minfin.gov.ua (data zvernennia: 15.10.2019) [in Ukrainian].
8. Ofitsiinyi veb-sait Natsionalnoho banku Ukrainy [The official website of Ukraine National Bank]. URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/ category (data zvernennia: 15.10.2019) [in Ukrainian].
9. Ofitsiynyi veb-sait Rakhunkovoi Palaty Ukrainy [The official website of Ukraine Accounting Chamber]. URL: https://rp.gov.ua/Activity/Reports/ (data zvernennia: 15.10.2019) [in Ukrainian].
10. Official site of the World Bank. URL https://data.worldbank.org/indicator/ FM.LBL.BMNY.GD.ZS?view=chart (date reviewed: 15.10.2019).
11. Rozhko, O. D. (2017). Derzhavni finansy Ukrainy: determinanty ta priorytety rozvytku [Ukraine public finances : determinants and priorities of development] : monohrafiia. Kyiv : Vydavnytstvo Lira-K [in Ukrainian].
12. Lunina, I. O., Bulana, O. O., Frolova, N. B., at al. (2014). Rozvytok derzhavnykh finansiv Ukrainy v umovakh hlobalizatsii *[Development of Ukraine public finances in globalization conditions]* : kol. monohr; I. O. Lunina (Ed) ; NAN Ukrainy, DU "In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrayiny". Kyiv [in Ukrainian].
13. Umanskyi, I. I. (2015). Stiikist derzhavnykh finansiv v umovakh yevrointehratsiinykh protsesiv [Public finances sustainability in the context of European integration processes]. *Finansy Ukrainy – Ukraine finances*, 1, 9–28 [in Ukrainian].
14. Fedorovych, I. M. (2016). Ekonomichna otsinka borhovoi stiikosti Ukrainy [Economic evaluation of Ukraine debt stability]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Ser. : Ekonomika – Scientific notes of Ostroh Academy National University. Economy series*, 25, 146–151 [in Ukrainian].

О. В. Тимошенко, *кандидат экономических наук, доцент;* ***Т. П. Гудзь,*** *доктор экономических наук, доцент (Высшее учебное заведение Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»).* ***Анализ устойчивости государственных финансов Украины.***

Аннотация. Целью *статьи является идентификация рисков устойчивости государственных финансов в условиях современных макроэкономических дисбалансов в Украине и определение фискальных императивов по уменьшению их уязвимости, обусловленной дефицитом бюджета и уровнем государственного долга. Ведь государственные финансы играют важную роль в обеспечении экономического роста, поддержке предпринимательской деятельности, регулировании экономики, решении социальных проблем, создании условий для развития регионов.* ***Методика исследования.*** *Достижение поставленной цели базируется на таких методах исследования: диалектическом подходе, индукции и дедукции, анализе и синтезе, комплексном подходе, логическом подходе, вертикальном и горизонтальном анализе, анализе тенденций, графическом методе.* ***Результаты.*** *Проведен углубленный анализ современного состояния и тенденций развития государственных финансов Украины. Выявлены основные угрозы устойчивости государственных финансов Украины: снижение общего уровня развития экономики страны, критически высокий уровень государственного долга, ухудшение фискальной способности государства, существенная долговая нагрузка на государственный бюджет, валютные риски, спекулятивная учетная ставка. Определены фискальные императивы по уменьшению уязвимости государственных финансов к негативному воздействию факторов. Получили развитие теоретические и практические основы обеспечения устойчивости государственных финансов.* ***Практическая значимость результатов исследования.*** *Доказано, что в результате совокупного влияния определенных факторов нарастает несбалансированность бюджета, приводящая к расширению внешней задолженности государства. Превышение параметров долговой зависимости безопасных уровней в сочетании с ростом валютных рисков, ухудшением финансового состояния реального и банковского секторов в условиях хронической нехватки финансовых ресурсов создают критически высокую угрозу для государственных*

финансов, а также осуществления экономических реформ в Украине.

Ключевые слова: *государственные финансы, государственный долг, внешний долг, государственный бюджет, дефицит бюджета, долговая нагрузка, международные резервы.*

O. Tymoshenko, *Cand. Econ. Sci., Docent;* ***T. Hudz,*** *Dc. Econ. Sci., Docent (Poltava University of Economics and Trade)* ***Analysis of Ukraine public finances stability.***

Annotation. Paper purpose *is to identify the risks of public finance sustainability in the current macroeconomic imbalances in Ukraine and to identify fiscal imperatives to reduce their vulnerability caused by the budget deficit and the level of public debt. After all, public finances play an important role for securing of some economic growth, supporting of business activity, regulating of economics, solving of social problems, and creating of some right conditions for regions development.* ***Methodology of research.*** *Achieving this goal is based on the following research methods: dialectical approach, induction and deduction, analysis and synthesis, complex approach, logical approach, vertical and horizontal analysis, trend analysis, graphical method.* ***Findings.*** *In-depth analysis of the current state and tendencies of Ukraine public finances development is conducted. The main threats to the sustainability of Ukraine public finances have been identified. They are: reduction of the general level of nation economy development, critically high level of public debt, deterioration of state fiscal capacity, significant debt burden on the state budget, currency risks, speculative discount rate. Fiscal imperatives to reduce the vulnerability of public finances to factors negative impact have been identified. The theoretical and practical foundations for ensuring the sustainability of public finances have been developed.* ***Practical value.*** *It is proved that due to the cumulative influence of certain factors the budget imbalance increases, which leads to an expansion of state external debt. Exceeding the safe parameters of debt dependence along with currency risks growth, financial condition deterioration at the real and banking sectors in the context of financial resources chronic lack create some critically high threat to public finances, as well as the implementation of economic reforms in Ukraine.*

Keywords: *public finances, public debt, external debt, state budget, budget deficit, debt load, international reserves.*